

3964

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΣΩΤΗΡΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝ. & ΕΜΠΟΡ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

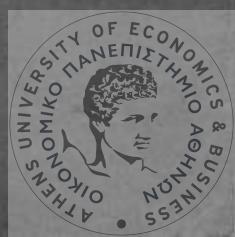
3964

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟΝ;

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 7 ΚΑΙ 14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1937

ΑΘΗΝΑΙ 1937

Σπύριδων Ζαβίτζιανος
Σπύριδων Ζαβίτζιανος
Ζαβίτζιανος Σπύριδων
Ζαβίτζιανος Σπύριδων

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ZABITZIANOU

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΟΙΚΟΝ & ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

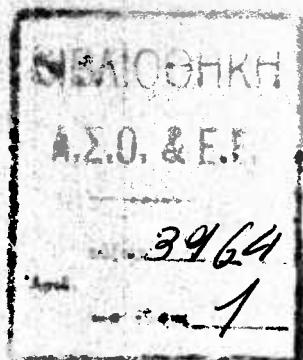
3964

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

"H

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟΝ;

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 7 ΚΑΙ 14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1937

ΑΘΗΝΑΙ 1937

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΟΙΚΟΥ & ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

3964

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

‘Η Πολιτική Οίκονομίας άνηγορεύθη είς ’Επιστήμην, άπό της έποχης που ἔδρασε καὶ ἀνεπτύχθη ἡ Φιλελευθέρα Σχολὴ ή καὶ κλασσικὴ λεγομένη. Αὕτη ἐθεώρει, δτι ὑπάρχουν οίκονομικοὶ Νόμοι ἐφάμιλλοι μὲ τοὺς φυσικούς, οἱ δποῖοι λειτουργοῦν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὅστε νὰ ἐπαναφέρουν σύτομάτως τὴν οίκονο μικὴν ἰσορροπίαν δσάκις αὕτη ἥθελε διαταραχθῆ. Παραπλεύρως πρὸς τὴν σχολὴν ταύτην ἀνεπτύχθησαν ἔτεραι, αἱ δποῖαι ἐθεώρουν ως ἀναγκαίαν τὴν παρέμβασιν τοῦ Κράτους πρὸς ἐνίσχυσιν εἴτε τῶν παραγωγῶν, εἴτε τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τρόπον ὅστε ἡ πολιτικὴ τῶν Κρατῶν καὶ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου ἀκόμη νὰ μὴ ἐφαρμόζῃ τόσον ἀπολύτως τὸ ἀξίωμα τοῦ laissez faire· δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν δτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς μέχρι σήμερον οὐδέποτε ἐφηρμόσθη ἀπολύτως τὸ οίκονομικὸν αὐτὸν ἀξίωμα.

“Ἐνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους οίκονομικοὺς νόμους εἶναι ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δποίου ῥύθμιζονται αἱ τιμαὶ τῶν οίκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ συνεπῶς τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς οίκονομικῆς ζωῆς, ἢτε παραγωγὴ καὶ ἡ κατανάλωσις. Ὁ Νόμος οὗτος ἔπαυσεν ἥδη πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου νὰ λειτουργῇ πλήρως, ἐξ αἰτίας τῆς ἐξελίξεως τὴν δποίαν ἔλαβε τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα. ”Ηδη δχι πολὺ μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἔπαυσεν ἴσχυσσα ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ συνεταιρίζεσθαι καὶ ἡ ἐργατικὴ τάξις ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν ἥρχισε συσσωματουμένη διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά της. Πλὴν τούτου ἡ ἐφεύρεσις καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῆς μηχανῆς εἶχεν ως συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἡ δποία δμως δὲν ἡκολουθήθη ἀπὸ τὴν κατανάλωσιν. Αἱ δυσκολίαι τὰς δποίας συνήντησαν αἱ βιο-

μηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἔξι αἰτίας τῆς υποκαταναλώσεως καὶ τοῦ συνάγωνισμοῦ, ἡνάγκασσαν αὐτὰς νὰ συνενωθῶν εἰς Καρτέλ καὶ εἰς Τράστ μὲ ἀποτέλεσμα τὸν περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν κατάπαυσιν τοῦ συναγωνισμοῦ. Οὕτω ἐγεννήθη μονοπωλειακὴ κατάστασις ἢ σχεδόν μονοπωλειακὴ κατάστασις καὶ ἔπαισσε λειτουργῶν δ. Νόμος τῆς πρόσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον λόγῳ τοῦ δτι πολλαὶ ἑργατικαὶ χεῖρες ἐπεστρατεύθησαν καὶ ἐνεκα τῆς μετατροπῆς πολλῶν βιομηχανιῶν εἰς πολεμικάς, ἔπαισσεν νὰ ύπαρχῃ ίσορροπία μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως καὶ αἱ τιμαὶ ἀνήλιθον εἰς ὑψη δυσθεώρητα. Ἐπειδὴ δὲ ἔπειτε νὰ καλυφθοῦν κατὰ πρῶτον αἱ ἐπείγουσαι ἀνάγκαι τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τοῦτο ἡναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ τὸ Κράτος καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν νὰ πολεμήσῃ καὶ διὰ τὴν ἐπάρκειαν καὶ τὴν διατροφὴν δλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ νὰ μεριμνήσῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν Κράτη τινὰ μὴ μετασχόντα ἢ μετασχόντα βραδύτερον εἰς τὸν πόλεμον ηὕξησαν κατὰ πολὺ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐπωφελωύμενα τῆς μεγάλης ἀνάγκης εἰς τὴν δοπίαν εὑρίσκοντο οἱ ἐμπόλεμοι καὶ τῆς συνεπείᾳ ταύτης αὐξήσεως τῶν τιμῶν. Ὁταν δὲ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἔχθροπραξιῶν νικηταὶ καὶ ήττημένοι ἐπεδόθησαν εἰς τὰ παραγωγικὰ ἔργα, ἐπῆλθεν αὔξησις τῆς παραγωγῆς τοιαύτη ὁστε νὰ ἐπέλθῃ φοβερὰ πτώσις τῶν τιμῶν, διότι αὐτονόητον δτι αἱ κατὰ τὸν πόλεμον αὐξήσασαι τὴν παραγωγὴν τῶν χωραὶ δὲν ἥδυναντο ἄνευ οἰκονομικῶν καταστροφῶν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν παραγωγὴν τῶν εἰς τὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα.

"Ἀλλη συνέπεια τοῦ πολέμου ἦτο ἡ ἀνισορροπία ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τὰς τιμὰς τῶν γεωργικῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, καθ' ὃσον ἡ πτώσις τῆς τιμῆς τῶν πρωτῶν ἦτο ἀπειρως μεγαλυτέρα τῆς τῶν δευτέρων. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ δτι τὰ οὐδέτερα Κράτη δὲν ηὕξησαν πολὺ τὴν βιομηχανικὴν τῶν παραγωγὴν λόγῳ τοῦ δτι οἱ ἐμπόλεμοι δὲν κατηνάλισκον ἡ πολύδιλγα καὶ ώρισμένου μόνον εἴδους βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἡ δὲ μετὰ τὸν πόλεμον ἀναπτυχθεῖσα βιομηχανία τῶν πρώην ἐμπολέμων κρατῶν εὑρε νέα κατανάλωτικὰ πεδία. Ἡ πτώσις αὕτη τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἔξεδηλώθη ὡς μείωσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν ἥτις ἐδημιούργησε δυσχερείας εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ διεθνὲς πεδίον ἡ μικρὰ εἰσαγωγὴ συναλλάγματος ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς

άγροτικῶν προϊόντων ὑπὸ τῶν γεωργικῶν κρατῶν ἔδημοιούργει συναλλαγματικὰς δυσχερείας καὶ ἡ ζήτησις τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν ἐμειοῦτο.

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἀνεκάλυψαν δτὶ ὁ χρυσὸς ἥτο πολὺ κακὰ διανεμημένος μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν, διότι ἥδη κατὰ τὸν πόλεμον ἐκ τῶν κρατῶν τὰ μὲν ἥσαν παραγγοὶ προϊόντων, τὰ δὲ μόνον καταναλωταὶ ἐπὶ πλέον δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα ὕφειλαν δισεκατομμύρια δλόκληρα εἰς τὰ πρώτα ἐκ δανείων τὰ δποῖα εἶχον συνάψει κατὰ τὸν πόλεμον, τινὰ δὲ τούτων πλὴν τῶν ἐκ δανείων ὕφειλῶν τῶν ἐβαρύνοντο καὶ μὲ πολεμικὰς ἐπανορθώσεις. Συνέπεια τούτων ἦτο ἡ ἐμφάνισις παθητικῶν ἴσοζυγίων πληρωμῶν καὶ σοβαρῶν διαταραχῶν εἰς δλην τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῶν κρατῶν, τὴν δποῖαν ἐπέτεινε τὸ δτὶ οἱ δανεισταὶ δὲν ἐδέχοντο νὰ πληρωθῶσι διὰ προϊόντων.

“Απαντα σχεδὸν τὰ κράτη ἥθέλησαν νὰ προστατεύσουν τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν ἐκ τοῦ ἔξωθι ἐρχομένου συναγωνισμοῦ καὶ ἀνήγειραν σινικὰ τελωνειακὰ τείχη ἢ ἐνίσχυσαν τοὺς παραγωγοὺς μὲ βραβεῖα (primes). ‘Ἡ ἐνίσχυσις αὕτη τῆς παραγωγῆς εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν τεχνητὴν διατήρησιν εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν καὶ συνεπῶς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ νέαν πτῶσιν τῶν τιμῶν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς πτώσεως ταύτης τῶν τιμῶν ἥρχισαν αἱ διάφοροι χῶραι, συναγωνιζόμεναι ἀλλήλας εἰς τὴν εὔρεσιν τεχνασμάτων διὰ τὴν διεύρυνσιν τοῦ καταναλωτικοῦ πεδίου (Supplying κλπ). Πλὴν τοῦ λόγου ὅμως τούτου τῆς ὑπεραυξήσεως τῆς παραγωγῆς, αὕτη αὔξησε κι’ ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ κινήτρου «τοῦ κέρδους» διὰ τοῦ κινήτρου «τῆς καλλιτέρας ὄργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως».

Τοῦτο ἐγένετο διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπιχειρηματίου. Σήμερον διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς μηχανῆς ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν μιᾶς βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως τοσαῦτα κεφάλαια, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εύρισκωνται εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς μόνου προσώπου.

Διὰ τοῦτο σήμερον ὁ ἐπιχειρηματίας εἶναι ὑπάλληλος διὸ ποῖος δὲν ὠθεῖται πλέον ἀπὸ τὸ ἔστικτον τῆς ἀποκτήσεως τοῦ κέρδους, ἀλλ’ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀνακαλύψεως νέων τεχνικῶν μέσων διὰ τῶν δποίων θὰ αὔξησῃ ἡ παραγωγὴ καὶ θὰ ἐλαττωθῇ τὸ κόστος. Διὰ τοῦτο αὔξανεται ἡ παραγωγὴ χωρὶς

νὰ ληφθῇ ὑπ’ ὅψει ἐὰν θὰ τὴν ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ κατανάλωσις.

Αἱ οἰκονομικαὶ αὗται διαταραχαὶ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγέννησιν φιλελευθέρου πνεύματος ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, διασκέψεις δὲ γενόμεναι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πρὸς παρασκευὴν διεθνοῦς σχεδίου διευθυνομένης οἰκονομίας κατέληξαν εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνάγκης ἐλαττώσεως τῶν τελωνειακῶν φραγμῶν καὶ βαθμιαίαν ἐπάνοδον εἰς τὴν φιλελευθέραν οἰκονομίαν. ’Αλλ’ ἐνῷ ἡ θεωρία κατὸ μέγα μέρος ὑπὸ φιλελευθέρου πνεύματος διεπνέετο, δσάκις τὰ παραγγέλματα αὐτῆς ἐπρόκειτο νὰ τεθοῦν εἰς ἐφαρμογὴν, εὑρίσκοντο πρὸ ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν, ὃστε οὐδὲν κράτος νὰ τραπῇ πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην.

Οὕτω κατὰ τὴν Φιλελευθέραν Οἰκονομίαν τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. “Οταν δὲ εἰς περίοδον κρίσεως ἐλαττοῦται ἡ κατανάλωσις, πρέπει νὰ ἐλαττωθοῦν αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων διὰ περιορισμοῦ τῶν γενικῶν ἔξόδων. ”Ινα περιορισθοῦν δμως ταῦτα ἀναγκαία ἡ πτῶσις τῶν ἡμερομισθίων. Οὕτε δμως οἱ συσσωματωμένοι ἐργάται, ἀλλ’ οὔτε καὶ αἱ κυβερνήσεις δύνανται νὰ ἐπιτρέψωσιν τὴν κάτω ἐνὸς ὀρισμένου ὄριου πτῶσιν τῶν ἡμερομισθίων, διότι θὰ ἐδημιουργεῖτο κοινωνικὸν ζήτημα. ’Ἐπίσης οἰκονομοιολόγοι τινὲς διεκήρυξαν ὅτι ἡ ἐργασία δὲν εἶναι οἰκονομικὸν ἀγαθὸν καὶ συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. ’Αλλ’ οὔτε καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρσεως τῶν τελωνειακῶν φραγμῶν δύναται τι νὸ γίνη ἄνευ διεθνοῦς οἰκονομικῆς συμφωνίας, διότι τὸ Ἐθνος τὸ δόποιον ἥθελεν ἀποτολμήσῃ τοιούτον τι ἥθελεν τὸ μετανόησει πικρῶς. Αἱ δὲ διεθνεῖς συμφωνίαι γνωρίζομεν πόσον δυσχερεῖς εἶναι.

”Αλλο φαινόμενον τῆς ἔξελιχθείσης καπιταλιστικῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ συγκέντρωσις δλης τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως μιᾶς χώρας εἰς τὰς χεῖρας δλίγων τινῶν κεφαλαιούχων καὶ ἡ ρύθμισις ὑπ’ αὐτῶν δλης τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Τὰ πρόσωπα ταῦτα συγκεντρώνουν πολλάκις δλας τὰς ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς πρώτων ύλων καὶ δι’ αὐτοῦ τοῦ τρόπου λεηλατοῦν καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις μετατροπῆς καὶ τοὺς καταναλωτὰς, ἡ διευθύνουν πιστωτικὰ ἴδρυματα καὶ ἐνισχύουν διὰ πιστώσεων τὰς ἐπιχειρήσεις, τῶν δοποίων τὸ συμπέρον συμπίπτει

μὲ τὸ ἴδιον τῶν, ἐπιχειρήσεις δὲ καλῶς ὠργανωμένας τὰς καταστρέφουν διὰ τῆς ὀρνήσεως παροχῆς εἰς αὐτὰς πιστώσεων. Οὐχὶ σπάνιον εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς συγκεντρώσεως εἰς χεῖρας αὐτῶν τῶν δλίγων προσώπων καὶ τῶν τοῦ ἐνδές εἴδους ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν τοῦ ἄλλου, δόπτε ἢ οἰκονομικὴ κυριαρχία αὐτῶν εἶναι πλήρης.

Εἶναι κλασσικὸν τὸ φαινόμενον ἰσχυροτάτου οἰκονομικοῦ ἵδρυματος, τοῦ δοπίου τὰ διευθύνοντα πρόσωπα εἶναι σύμβουλοι εἰς δλας σχεδὸν τὰς ἀνωνύμους ἔταιρείας καὶ διευθύνουν δλόκληρον τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν μιᾶς χώρας, παρέχοντα πιστώσεις εἰς ἔταιρείας ὡν τὸ συμφέρον συμπίπτει μὲ τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν, ἀρνούμενα δὲ ταύτας εἰς δσας ἥθελον ἀσκήσει ἐλεύθερον συναγωνισμὸν κατ' αὐτοῦ. Εἶναι προφανὲς δτι καὶ ἐδῶ εἶναι ὑποχρεωμένον τὸ κράτος νὰ ἐπέμβῃ. Οὕτως εἴδομεν εἰς Βέλγιον τὴν ἔκδοσιν Νόμου ὑπὸ τὸν τίτλον Nationalisation des Banques.

Αἱ διάφοροι αὗται παρεμβάσεις καὶ ἄλλαι ἀκόμη (ώς δ πληθωρισμὸς πρὸς διατήρησιν ὑψηλῶν ἐπιπέδων εἰς τὰς τιμὰς) εἴτε ἔξουδετερωθησαν ὑπὸ δομίων μέτρων ληφθέντων ὑπὸ ἄλλων κρατῶν, εἴτε ἐπέφερον πολλάκις μεγαλυτέραν διαταραχὴν εἰς τὴν οἰκονομίαν, διότι ἡ ἐνίσχυσις ἐνδές κλάδου τῆς οἰκονομίας ἄνευ συγχρόνου λήψεως μέτρων ὑπὲρ τῶν ἄλλων κλάδων ἀποβαίνει πρὸς ζημίαν τῶν τελευταίων τούτων. Πλεῖσται ἀποτυχίαι κρατικῆς παρεμβάσεως ἐγέννησαν τὴν ἀντίληψιν δτι πᾶσα παρέμβασις μᾶλλον ἐπιβλαβής θὰ ἦτο ἢ ὠφέλιμος. Θὰ ἀναφέρωμεν τὸ παράδειγμα τοῦ Βραζιλιανοῦ καφέ. Τὸ κράτος τοῦ São Paulo ἔδρυσε τὸ 1924 ἵνα ἴνστιτούτον διαρκοῦς προστασίας τοῦ καφέ, τὸ δοπίον παρεῖχε δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ τοῦ καφέ εἰς τοὺς παραγωγοὺς, ἐρύθμιζε τὴν προσφοράν αὐτοῦ δι' ἀγορᾶς μεγάλων ποσοτήτων καὶ ἐλάμβανε καὶ ἄλλα μέτρα τείνοντα εἰς τὴν διατήρησιν ὑψηλῶν ἐπιπέδων εἰς τὰς τιμὰς κατά τὸ σύστημα τῶν βιομηχανικῶν καρτέλ. Ἡ τοιαύτη προστασία τοῦ καφέ εἶχεν ως ἀποτέλεσμα τὴν ἐπέκτασιν τῆς φυτείας αὐτοῦ καὶ τὸ 1927 παρήχθησαν δύο σχεδὸν ἑκατομμύρια τόννων καφέ, παραγωγὴ δηλαδὴ σχεδὸν ἵση πρὸς τὴν παγκόσμιον κατανάλωσιν αὐτοῦ. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης τὸ ἀνωτέρω ἴνστιτούτον ἐπολλαπλασίασε τὰς πιστώσεις καὶ ἐνηποθήκευσε μεγάλας ποσότητας καφέ. Τῆς παραγωγῆς μὴ

έλαττουμένης κατά τὰ έπόμενα ἔτη ἡναγκάσθησαν τὸ 1930 νὰ ρίψουν ὅλας τὰς ἐναποθηκευθείσας ποσότητας εἰς τὴν θάλασσαν. Παρομοία καταστροφὴ συνέβη καὶ μὲ τὸν βάμβακα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Πρὸ τῆς τοισύτης καταστάσεως δύο λύσεις ἀπέμειναν· πρῶτον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν οἰκονομίαν, δεύτερον νὰ ὅργανώσῃ τὸ κράτος δλόκληρον τὴν οἰκονομίαν.

Ἐξετάσωμεν ἡδη, ἡ φιλελευθέρα οἰκονομία εἶναι δυνατὴ μετὰ τὴν ἐξέλιξιν ποῦ ἔλαβε τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα:

Εἰς μίαν ἰδεώδη ἐλευθέραν οἰκονομίαν αἱ τιμαὶ, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται διὰ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, ῥυθμίζουν τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἴσορροποῦν μὲ τὴν κατανάλωσιν. “Οταν ἡ προσφορὰ ἐνὸς Α προϊόντος εἶναι σχετικῶς πρὸς τὴν ζήτησιν μεγάλη, τότε αἱ τιμαὶ πίπτουν, καὶ οἱ παραγωγοί, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ στοιχίζει ἀκριβώτερον ἀπ’ ὅτι εύρισκουν νὰ τὸ πωλήσουν, ζημιοῦνται καὶ ἀποσύρονται. Οὗτοι δὲ εἶναι οἱ δλιγώτερον καλῶς ὡργανωμένοι καὶ οἱ παράγοντες οἰκονομικῶς ἀκριβώτερον. Καὶ ἀντιθέτως ὅταν ἡ εἰς τὴν ἀγορὰν πραγματοποιουμένη τιμὴ τοῦ Α προϊόντος εἶναι πολὺ ἀνωτέρα τοῦ κόστους αὐτοῦ τότε, ἀφοῦ οἱ παράγοντες αὐτὸς πραγματοποιοῦσι μεγάλα κέρδη, σπεύδουν καὶ ἔτερα ἀτομα νὰ παραγάγουν τὸ αὐτὸς ἀγαθὸν μέχρις οὗ ἡ τιμὴ αὐτοῦ γίνῃ ἵση μὲ τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς του σὺν μικρῷ κέρδει.

Τοῦτο ἄραγε νὰ συμβαίνη πάντοτε εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν; “Οταν δὲν ὑπάρχει πτῶσις τῆς τιμῆς ἐνὸς μόνου γεωργικοῦ προϊόντος, ἀλλὰ τῶν τιμῶν ὅλων τῶν γεωργικῶν προϊόντων, διὰ τοῦτον γῆν δὲν θὰ τὴν ἐγκατατείψῃ διὰ νὰ τραπῇ πρὸς ἀλλα ἐπαγγέλματα ἀλλὰ θὰ προσπαθήσῃ ν’ αὔξησῃ τὴν παραγωγὴν του διὰ νὰ κερδίσῃ μὲ τὴν μεγαλυτέραν ποσότητα διότι πρότερον ἐκέρδιζε μὲ τὴν μικροτέραν ἡ θὰ ἀπόσχῃ προσωρινῶς διὰ νὰ ἐπαναρχίσῃ ἀργότερον.

“Οσον ἀφορᾷ τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν θὰ παρατηρήσωμεν διὰ ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς μηχανῆς αἱ ὑπὸ τοῦ συναγωνισμοῦ πληττόμεναι ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ καλλίτερον ὡργανωμέναι καὶ αἱ παράγουσαι οἰκονομικῶτερον. Διότι, ἀνανεώσασαι αὖται τὰς ἐγκαταστάσεις των βαρύνονται μὲ μεγάλα γενικὰ καὶ μὲ μικρὰ τακτικὰ ἔξοδα. “Οταν λοιπὸν τὰ παραχθησόμενα προϊόντα εἶναι πολλά, τὰ ἔξοδα ταῦτα

μεριζόμενα κατά μονάδα προϊόντος βαρύνουσι ταύτην δλιγώτερον ἀπό δτι ἥθελον βαρύνη αὐτήν αἱ δαπάναι μᾶς ἐπιχειρήσεως μὲ μικρὰ γενικὰ ἔξοδα καὶ μὲ μεγάλα τακτικά. "Οταν δῶμας ἐν καιρῷ κρίσεως εἶναι ἀναγκαῖος δ περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς, τότε τὰ πράγματα ἀνατρέπονται. Τότε αἱ τελειότεραι ἐπιχειρήσεις παράγουσιν ἀκριβώτερον ἢ αἱ ἄλλαι.

"Η περίπτωσις αὕτη δὲν συμβαίνει βεβαίως συχνά, διότι δὲλεύθερος συναγωνισμὸς ἢ καταλήγει εἰς καρτέλ ἢ ἔξακοκουθεῖ μέχρις ἔξοντάσεως τῶν ἀσθενεστέρων. "Ας ἔξετάσωμεν τὴν δευτέραν περίπτωσιν.

"Οταν δ σχηματισμὸς καρτέλ ἀποτυγχάνει ούδεις βεβαίως ἐκ τῶν ἀντιπάλων σκέπτεται νὰ μειώσῃ τὴν παραγωγὴν του διότι μία τοιαύτη μονομερῆς μείωσις θὰ ἀπέβαινεν ὅφελος τῶν ἄλλων. 'Αλλ' ἔκαστος, ἵνα ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ συναγωνισμοῦ πτῶσιν τῶν τιμῶν, προσπαθεῖ νὰ μειώσῃ τὰ ἔξοδά του διὰ μειώσεως ἡμερομισθίων καὶ ἀπολύσεως ἐργατῶν καὶ αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς του. Εἰς στιγμὰς δὲ κρίσεως, δόπτε ἔπρεπε νὰ μειωθῇ ἡ παραγωγὴ, τούναντίον αὕτη αὐξάνει καὶ αἱ οἰκονομικαὶ καταστροφαὶ εἶναι μεγάλαι.

Δὲν δύναται δὲ δ ἀντιοικονομικῶς ἐργαζόμενος ἐπιχειρηματίας νὰ ἀποχωρήσῃ, διότι αἱ σημεριναὶ ἐπιχειρήσεις ἀπαιτοῦν τεράστια κεφάλαια, τὰ δοποῖα ἔχει ἀκινητοποιήσει καὶ δὲν δύναται οὔτε κάν νὰ μετατρέψῃ τὴν ἐπιχειρησίν του καὶ δταν ἀκόμη δ ἐπιχειρηματίας πέσῃ εἰς τὸ πεδίον τοῦ συναγωνισμοῦ ἡ ἐπιχειρησίς του δὲν χάνεται, ἀλλὰ ἡ συγχωνεύεται μὲ ἄλλην ἢ ἀναδιοργανώνεται μὲ ἡλαττωμένον κεφάλαιον. "Οταν δὲ αἱ ἐπιχειρήσεις μετατραποῦν εἰς καρτέλ ἢ εἰς τράστ τότε εἶναι πολὺ βεβαρυμέναι, διότι διὰ νὰ περιλάβουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἐπιχειρηματίας εἰς αὐτὴν τὴν ἔνωσιν, ἀναγκάζονται νὰ ὑποκύψουν εἰς ἀπειλὰς καὶ ὑποσχέσεις καὶ ν' ἀγοράσουν τὰς κακῶς ὠργανωμένας ἐπιχειρήσεις.

Κατά τὴν Κλασσικὴν Σχολὴν δ αὐτοματισμὸς ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τοῦ νομισματικοῦ πεδίου, καὶ ἐπέρχεται διὰ τῆς αὐξομειώσεως τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου. 'Εὰν εἰς ἔνα κράτος τὸ ἴσοζύγιον πληρωμῶν εἶναι παθητικόν, τὸ συνάλλαγμα ἀνατιμάται μέχρις ὅτου φθάσῃ τὸ gold point, μέχρις ὅτου, δηλαδή, ἡ μεταφορὰ αὐτουσίου χρυσοῦ ἥθελεν ἔλθῃ φθηνοτέρα ἢ ἡ ἀγορὰ συναλλάγματος. "Οταν ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα ἥθελεν ἵδη τὸ κά-

λυμμά της μειούμενον, τότε θέλει αύξήσῃ τὸν προεξοφλητικὸν τόκον διὰ νὰ τραβήξῃ ξένα κεφάλαια. "Αλλὴ συνέπεια τῆς ὑψώσεως τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου εἶναι ἡ μείωσις τῶν πι στώσεων καὶ ἐπομένως ἡ μικροτέρα κυκλοφορία χρήματος. Αὕτη, κατὰ τὴν ποσοτικὴν θεωρίαν, ἐκδηλοῦται διὰ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν τὴν δόποιαν ἀκολουθεῖ αὔξησις τῶν ἔξαγωγῶν. Τὰ αὐτὰ θὰ συμβοῦν, ἀλλ' ἀντιστρόφως, ἐὰν τὸ ἴσοζύγιον πληρωμῶν εἶναι ἐνεργητικόν. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ἐπιδροῦν καὶ τόσοι ἄλλοι συντελεσταὶ ὥστε μία αὔξησις ἡ ἐλάττωσις τοῦ ποσοῦ τῶν πιστώσεων δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν θὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν τιμῶν καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ.

"Οταν δὲ αὔξάνει τὸ ποσόν τῶν πιστώσεων δὲν ἔπειται διτι αὔξάνει καὶ ἡ καταναλωτικὴ δύναμις τοῦ πληθυσμοῦ. Τοῦτο ἔχαρτάται ἀπὸ τὸ πῶς διατίθενται καὶ πῶς κατανέμονται αἱ πιστώσεις.

ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΗ Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ; Υπάρχουσι τινὲς οἱ δόποιοι δὲν ἀτοκλείουσι τὴν ἐλευθέραν οἰκονομίαν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως δτι αὕτη δὲν θὰ περιωρισθῇ μόνον ἐντὸς τῶν συνόρων ἐνὸς κράτους, δὲν θὰ εἶναι δηλαδὴ ἔθνικιστικὴ φιλελευθέρα οἰκονομία ἀλλὰ διεθνής. Καὶ τοῦτο διότι (ον) τὸν διὰ τῶν Καρτελὸν ἔξαφανισθέντα ἐλεύθερον συναγωνισμὸν ἐντὸς τοῦ κράτους θὰ ἀντικαταστήσῃ διεθνῆς τοιοῦτος. Εἶναι βεβαίως πιθανὸν καὶ οὗτος νὰ ἔξαφανισθῇ διὰ διεθνῶν καρτελὸν καὶ τράστ ἀλλὰ ἡ πεῖρα τῶν τελευταίων ἐτῶν μᾶς διδάσκει πόσον δύσκολοι καὶ πόσον ἐφήμεροι εἶναι τοιαῦται συμφωνίαι.

2ον) Διὰ τῆς τοιαύτης διεθνοῦς ἐλευθέρας κινήσεως θὰ παύσουν τὰ διάφορα ἔθνη νὰ καλλιεργοῦν προϊόντα τῶν δοπίων ἡ παραγωγὴ κακὴ καὶ πενιχρὰ θὰ εἶναι, λόγω τῆς τοιαύτης ἡ τοιαύτης συστάσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἰδιαζουσῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, ἀλλ' ἔκαστον κράτος θὰ παράγῃ μόνον τὰ προϊόντα τὰ δόποια ἐφθηνότερον θὰ στοιχίζουν καὶ καλλιτέρας ποιότητος θὰ εἶναι. Καὶ οὕτω, θὰ αὔξηθῇ ἡ κατανάλωσις καὶ θὰ τραφῶσιν καλλιτέρον αἱ πτωχότεραι τάξεις, διότι, ὡς πολλάκις ἐτονίσθη, ἡ σημερινὴ οἰκονομία δὲν πάσχει ἀπὸ ὑπερπαραγωγὴν ἀλλὰ ἀπὸ ὑποκατανάλωσιν. 'Αλλὰ παρ' δλα ταῦτα τὰ ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα, ἡ πραγματο-

ποίησις τῆς τοιαύτης διεθνοῦς φιλελευθέρας οἰκονομίας ἀφ' ἐνὸς μὲν προσκόπτει εἰς τὸ σχεδὸν ἀδύνατον, πρὸς τὸ παρὸν τούλαχιστον, συνάψεως τοιαύτης διεθνοῦς συμφωνίας, λόγῳ τῶν διαφορετικῶν συμφερόντων τῶν ἔθνῶν καὶ τῆς διαφόρου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ φόβου τῆς πείνης, ἡτις ἥθελε θερίσῃ κράτη τινὰ μὴ παράγοντα εἴδη πρώτης ἀνάγκης ἐν περιπτώσει πολεμικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τὰ ἔχθρικά κράτη, ἀφ' ἑτέρου δὲ οὕτε ἐστερημένη κακῶν, ἐν καιρῷ εἰρήνης, τυγχάνει, δεδομένου δτὶ δ τοιούτος καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ τὴν ἀνεργίαν θ' αὔξηση καὶ πολλὰ ἀκινητοποιηθέντα κεφάλαια, τούλαχιστον διὰ τὸν πρῶτον χρόνον, ἄχρηστα θά καταστήσῃ.

“Ωστε αἱ προϋποθέσεις ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ Κλασσικὴ Σχολὴ ἀληθῶς μετεβλήθησαν καὶ κατὰ τρόπον μάλιστα ἀνυπέρβλητον; Δυστυχῶς ναί. Ἡ ἐν τῷ οἰκονομικῷ πεδίῳ ἀπόλυτος ἐλευθερία, προϋποθέτουσα ἀνάλογον πολιτικὴν τοιαύτην δὲν δύναται ἐπωφελῶς καὶ πρὸς τὸ γενικώτερον συμφέρον νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν λύσιν τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων εἰς ἐποχὴν καθ' ἥν αἱ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι (ύφ' ἥν ἔννοιαν, τούλαχιστον, μᾶς τὰς ἐκληροδότησεν δ 19ος αἰών), τόσους ὑπέστησαν περιορισμούς καὶ ἐκ τῶν δεξιῶν ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν ἀριστερῶν.

Ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 ἔξ ἀλλού συνεχιζομένη παγκόσμιος οἰκονομικὴ κρίσις ἥτις ἔδει ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων καὶ κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν νὰ ἀντιμετωπισθῇ διὰ συνεχῶν κρατικῶν παρεμβάσεων μοιραίως ἐπέβαλε τὴν μεταβολὴν μεθόδων καὶ τὴν πρὸς τὴν διευθυνομένην οἰκονομίαν δδόν.

‘Αλλὰ καὶ ἄνευ τούτου δ ἐκ τῶν οἰκονομικῶν ἔθνικισμῶν ἐπιβληθεὶς καταστρεπτικὸς ἀνταγωνισμὸς ἐπέβαλεν εἰς δλα τὰ Κράτη, θέλοντας καὶ μή, νὰ λησμονήσουν καὶ τὰς οἰκονομικὰς ἐλευθερίας καὶ τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὴν ἴδιωτικὴν πρωτοβουλίαν. ‘Αλλοίμονον εἰς τὴν χώραν ἐκείνην ποὺ ἥθελε παραμείνει μόνη τῆς ἐφαρμόζουσα τὰς ἀρχὰς τῆς Φιλελευθέρας Σχολῆς, αἵτινες ἀφοῦ ἥθελον συνεπιφέρει τὴν ἀναρχίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν παραγωγὴν, θὰ ἤνοιγε αὕτη τὶς πόρτες τῆς διὰ νὰ εἰσάγωνται ἐλεύθερα τὰ δένα προϊόντα, εἰς ἐποχὴν καθ' ἥν τὰ ἰδικά τῆς δὲν θὰ ἡδύναντο πουθενά νὰ ἔξαχθοῦν.

‘Η σωματειακὴ ἐπὶ πλέον κίνησις, ἀποτελοῦσα πραγματικὸν γεγονός ἀνυπέρβλητον, πρὸς ἥν ἐστράφησαν καὶ διὰ τῆς

δποίας ἐπεδιώχθησαν παγκοσμίως τὰ διάφορα οἰκονομικὰ συμφέροντα, καθ' ἡς σθεναρῶς ἀλλὰ καὶ ἀκάρπως ἢ τετάχθη καὶ αὐτῇ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, μοιραίως περιώρισε τὰς οἰκονομικὰς ἐλευθερίας καὶ μάλιστα ὅχι μόνον τῶν συνεταιριζομένων στοιχείων ἀλλὰ καὶ τῶν ἔκτος τῶν Σωματείων παραμενόντων, οἵτινες μοιραίως εὑρέθησαν ὑπὸ δρους οἰκονομικούς ἀνίσους.

‘Υπὸ τὸ Κράτος τῆς ἔξελιξεως τῶν τοιούτων συνθηκῶν, ἡ θεωρία τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ μή λαμβάνουσα μοιραίως ὑπὸ ὅψει τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως καταφανῶς δόηγει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀναρχίαν ἐξ ἡς ἀκολουθεῖ πότε πλεόνασμα εἰς τὴν παραγωνὴν τῶν γεωργικῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ πότε ἔλλειψις αὐτῶν, ἐξ οὗ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀκολουθεῖ μείωσις τῶν τιμῶν ζημιώνουσα δυσαναλόγως τοὺς παραγωγούς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν δυσαναλογος ὕψωσις αὐτῶν βαρύνουσα ὑπερμέτρως τοὺς καταναλωτάς.

Συνέπεια τῆς θεωρίας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σίτου ὡς καυσίμου ὤλης, τὸ πέταγμα εἰς τὴν θάλασσαν ἐκατομμυρίων σάκκων καφέ, ἡ παρ' ἡμῖν καταστροφὴ καπνῶν ἥ καὶ σταφίδων, καὶ ἐν γένει ἡ καταστροφὴ τοῦ πλοιούτου εἰς ἐποχὴν καθ' ἥν ὑπῆρχον ἐκατομμύρια ἀνθρώπων οἵτινες θὰ ἔχρησιμοποίουν τὰ καταστρεφόμενα προϊόντα δι' ἀμέσους καὶ ἀπαραιτήτους ἀνάγκας.

Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη ἀναρχία, συνέπεια τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, μοιραίως ἐπετάθη παντοῦ ὅπου τὸ Φιλελεύθερον Κοινοβούλευτικὸν Κράτος ἔξαναγκαζόμενον συχνὰ ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ παρεμβαίνῃ κατὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν διαφόρων Κοινωνικοοικονομικῶν σχέσεων, ἀνίκανον δὲ εἰς τοῦτο, περιπλέκει τὸς ἀντιθέσεις ἀντὶ νὰ τὰς ἐπιλύῃ καὶ ἐπιτείνει τὴν ἀνισορροπίαν.

Καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐπέρχονται μοιραίως, διότι τὸ Φιλελεύθερον Κράτος ἐναντίον πάντοτε τῆς μορφῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος του καὶ ἐπομένως ἀνέτοιμον, πότε γίνεται προστατευτικόν, πότε παρεμβατικόν, πότε προσφέρει τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, πότε ἐκτελεῖ χρέη διαιτητοῦ εἰς συγκρούσεις μορφῆς συνδικαλιστικῆς καὶ πότε κάμνει δλα αὐτὰ μαζὺ ἥ καὶ ἄλλα ἀνάλογα.

Καὶ εἰς τὰ θέματα ταῦτα γίνεται συνήθως λόγος περὶ

κρίσεως τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς κακῆς καὶ ἀσυνεπούς αὐτοῦ δργανώσεως ἡ Κοινωνία σπαράσσεται ἐκ τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως καὶ τῶν ἐργατικῶν ἀναστατώσεων, ἀλλὰ καὶ τῆς θρασύτητος τῶν συνδυασμῶν τοῦ μεγάλου καὶ αἰσχροκερδοῦς κεφαλαίου, πότε ύπό τὴν μορφὴν τῶν Τράστ, πότε ύπό τὴν μορφὴν τῶν Καρτέλ, πότε ύπό τὴν μορφὴν τῶν Λόκ "Αουτ, πότε ύπό τὴν μορφὴν τῶν Κονσορτσιουμ κ. ο. κ.

Καὶ ἡ παρέμβασις αὕτη, ἀνοργάνωτος καὶ ἐμπειρική, ἐγένετο καὶ γίνεται εἰς δλας τὰς χώρας, ὡς καὶ εἰς ἐκείνας αἴτινες ἐκράτουν πολὺ ψηλά τὴν σημαίαν τοῦ οἰκονομικοῦ Φιλελευθερισμοῦ.

"Ἐνεκα πάντων τούτων δ Φιλελευθερισμὸς ως δύναμις ύπολογήσιμος ἔπαυσε σχεδόν ύπάρχων.

Οὗτος ἔπαυσεν νὰ ύπολογίζεται καὶ εἰς αὔτην τὴν Ἀμερικὴν ἐνθα εἶχεν ἀνεγέρει τὰ μεγαλύτερα προχώματα.

Εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν, ἐνθα δ Φιλελευθερισμὸς ἐσιηρίχθη ἐπὶ βαθυτάτης καὶ μακροτάτης παραδόσεως τῆς πολιτικῆς, τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς ἡθικῆς ζωῆς, προσέφυγον εἰς συστήματα προστατευτικὰ καὶ συνεχῶς μάλιστα ἰσχυρότερα.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΆΛΛΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ; Ἀφοῦ λοιπὸν λόγῳ τῶν ἀναπτυχθεισῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἐλεύθεραν οἰκονομίαν, σκόπιμον θὰ ἥτο νὰ ἐπέμβῃ τὸ Κράτος καὶ ἐπὶτῇ βάσει ἐνδός σχεδίου ἐκ τῶν προτέρων συντεταγμένου καὶ καθορίζοντος τὰς λεπτομερείας νὰ ρυθμίσῃ τὸ Κράτους δλόκληρον τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ὥστε νὰ μὴ συμβῇ τὸ εἰς τὸ παρελθὸν συμβάν διτὶ ἡ παρέμβασις ἔφερε μὲν ἐδῶ τὰ ζητούμενα ἀποτελέσματα, προύκάλει δὲ ἐκεῖ ἄλλα δυσάρεστα. Προτοῦ ληφθῆ ὡρισμένον μέτρον πρὸς ρύθμισιν μιᾶς δυσαρέστου οἰκονομικῆς ἐκφάνσεως πρέπει νὰ ἔξετασθῇ ποία θὰ εἶναι ἡ ἀντανάκλασις τοῦ μέτρου τούτου ὅχι μόνον εἰς τὸν κλάδον εἰς ὃν γίνεται ἡ παρέμβασις ἀλλὰ καὶ εἰς δλόκληρον τὴν οἰκονομίαν, ὅχι μόνον εἰς τὸ παρόν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὅχι μόνον ἀμεσον ἀλλὰ καὶ ἔμμεσον.

Τὸ σχέδιον διευθυνομένης οἰκονομίας δύναται νὰ σκοπῇ ὅχι τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν καλυτέραν ἴκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ ἀλλ' ἄλλους σκοποὺς ἡθικοὺς,

πνευματικούς, ύγειας κ.λ.π. ’Αλλ’ ὅπως δήποτε, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοιούτων σκοπῶν πρέπει νὰ ἔξετασθῇ ἐὰν ἡ τοιαύτη ἡ τοιαύτη δργάνωσις τῆς οἰκονομίας ἀποβαίνει εἰς ὄφελος τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν ὡς τοιούτων ἡ μήπως συμβῇ νὰ ἐπιτύχῃ πλήρως ὁ ἐπιδιωκόμενος ἐκπολιτιστικὸς σκοπός, ἀλλ’ ὁ πληθυσμὸς ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης.

Δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἑξῆς μορφὰς Διευθυνομένης Οἰκονομίας:

Μία πρώτη μορφὴ εἶναι ἡ καθαρῶς Σοσιαλιστικὴ, κατὰ τὴν δοπίαν προβλέπεται ἔνα σύγκεντρωτικὸν σύστημα τὸ δοπίον ὥσθμίζει τὴν παραγωγήν, τὴν διανομήν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ ἐν γένει δλην τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν κατάλογον τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Δευτέρα μορφὴ εἶναι ἡ τῆς Σοβιετικῆς Διευθυνομένης Οἰκονομίας.

Τρίτη εἶναι ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ πλείστων Ἀμερικανῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ οἰκονομολόγων, οἱ δοπῖοι ἐπιθυμοῦν τὴν ποσότητα τῆς παραγωγῆς νὰ κανονίζῃ ἔνας δργανισμός ἀποτελούμενος ἀπὸ τοὺς ἐπιχειρηματίας. ’Ο δργανισμὸς οὗτος θὰ φροντίζῃ ἐπὶ πλέον ν’ αὐξήσῃ ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις καὶ καλλιτερεύσῃ ὁ βίος τῆς ἐργατικῆς τάξεως. ’Ενταῦθα ἡ παρέμβασις τοῦ Κράτους προβλέπεται μὲν ἀλλὰ δὲν εἶναι μεγάλη.

Καὶ τετάρτη μορφὴ εἶναι ἡ ἐφαρμοσθεῖσα εἰς τὰς ’Ηνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου Ρούζβελτ. Κατ’ αὐτὴν τὸ Κράτος ἰδρύει Κρατικούς Ὁργανισμούς οἵτινες φροντίζουν ὅστε ἡ παραγωγὴ νὰ μὴ εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὴν κατανάλωσιν, αἱ παρεχόμεναι πιστώσεις νὰ εἶναι κανονικαὶ καὶ νὰ μὴ διατίθενται τυχαίως ἀλλά, κατὰ τὰς περιστάσεις, πρὸς ἐνίσχυσιν εἴτε τῆς παραγωγῆς εἴτε τῆς καταναλώσεως. Διαφέρει δὲ τῆς Σοσιαλιστικῆς Διευθυνομένης Οἰκονομίας καθ’ ὅσον καὶ ἡ ἀτομικὴ ἴδιοκτησία καὶ ἴδιωτικὴ πρωτοβουλία διατηροῦνται.

ΠΩΣ ΕΦΗΡΜΟΣΘΗ Η ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ. Δὲν κρίνομεν ἄσκοπον μάλιστα, ἐπ’ εύκαιρίᾳ νὰ περιγράψωμεν ἐν ὀλίγοις πῶς αὕτη ἐφηρμόσθη ἐν Ἀμερικῇ, διότι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ’Ηνωμέναι Πολιτεῖαι εἶναι τὸ πρῶτον

τον κράτος τὸ ὄποιον διηγέρει τὴν οἰκονομίαν του ὑπὸ τὴν τετάρτην ταύτην μορφήν.

Ο Πρόεδρος Ρούζβελτ ὥρματο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ σημερινὴ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι πολὺ ἀνισος, καθ' ὃσον αἱ πτωχαὶ τάξεις λαμβάνουν ἐκ τῶν βιομηχανικῶν κερδῶν πενιχρὸν μέρος, αἱ δὲ εὕποροι τάξεις τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Συνεπείᾳ τούτου ὅχι μόνον ἡ κατανάλωσις ἐλαττοῦται, τῶν πτωχῶν τάξεων μὴ δυναμένων ν' ἀγοράσωσι πᾶν δ, τι ἔχουσιν ἀνάγκην, ἀλλὰ καὶ ἡ παραγωγὴ ἀκόμη περισσότερον αὐξάνει, λόγῳ τῆς μεγάλης ἴκανότητος τῆς Βιομηχανίας πρὸς παραγωγὴν, ἵδιᾳ δὲ διότι αἱ εὕποροι τάξεις, μὴ ἔχουσαι ἀνάγκην νὰ καταναλώσωσι τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, προβαίνουσιν εἰς τοποθετήσεις, διὰ τῶν ὄποιων αὐξάνονται αἱ ἔγκαταστάσεις καὶ εὑρύνεται ἡ παραγωγὴ. Τὴν μείωσιν τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως ἐπιτείνουν αἱ πενιχραὶ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τὰ ἐκ δανείων βάρη μὲ τὰ ὄποια βαρύνονται αἱ γεωργικαὶ ἵδιᾳ τάξεις, καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Βιομηχανίας, συνεπείᾳ τῶν συνεχῶν ἐπεκτάσεων τῶν ἔγκαταστάσεων αὐτῶν. Ἐτέρα αἰτία τῆς κρίσεως εἶναι ἡ κακὴ χρησιμοποίησις τῆς γῆς, συνεπείᾳ τῆς ὄποιας ὑπάρχει ὑπερπαραγωγὴ προϊόντων τινῶν ἀνεπάρκεια δὲ ἔτερων. Ἐπιδείνωσιν τοῦ κακοῦ φέρει τὸ τραπεζιτικὸν σύστημα μὲ τὸ ἀνεξέλεγκτον τῶν πιστώσεων καὶ τὴν διασπορὰν πληθύος μικρῶν Τραπεζῶν. Ἡ προσπάθειά του δὲ ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ συγκεντρώσῃ δλην τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν εἰς χεῖρας του καὶ νὰ προβῇ εἰς δικαιοτέραν κατανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Πρὸς ἔφαρμογὴν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος Ρούζβελτ ὑπετίμησε τὸ δολλάριον, σκοπῶν διὰ μέσου τούτου ἀφ' ἔνδος μὲν νὰ ἐλαφρύνῃ τὰ δανειακὰ βάρη κυρίως τῶν γεωργῶν καὶ τῶν μικρῶν βιομηχάνων, ἀφ' ἔτερου δὲ νὰ ἐπιφέρῃ μίαν αὕξησιν τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων. Συγχρόνως πρὸς τὴν ὑποτίμησιν τοῦ δολλαρίου ἔλαβεν ἐξουσιοδότησιν ἀπὸ τὴν Γερουσίαν νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν διμεταλλισμὸν χρησιμοποιῶν τὸν ἄργυρον παραλλήλως πρὸς τὸν χρυσὸν ὡς νομισματικὸν κάλυμμα καὶ νὰ ἐκδώσῃ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ὀρισμένον ποσόν χαρτονομισμάτων, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἡδύνατο νὰ ἀξιοποιηθῇ τὸ νομισματικὸν κάλυμμα καὶ θὰ ἡδύνατο ν' αὐξήσῃ τὸ ποσόν τῆς παροχῆς πιστώσεων ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν.

Φοβούμενος ὅμως μήπως τὸ ποσὸν τῶν πιστώσεων τούτων ἀντὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς αὐξῆσιν τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως τοῦ πληθυσμοῦ τραπῆ πρὸς νέας ἐπενδύσεις καὶ ἐπεκτάσεις βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων ἢ χρησιμοποιηθῇ διὰ κερδοσκοπικᾶς ἐπιχειρήσεις ἢ λάβῃ τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ ἔξωτερικόν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἔκδοσιν νέων τίτλων ἀπηγόρευσε, καὶ τὸν δάνεισμὸν ἔναντι τίτλων ἀπέκλεισε, καὶ πολὺ ἀύστηρὸν ἔλεγχον εἰς τὸ συνάλλαγμα καὶ τὰς ἐν τῷ ἔξωτερικῷ ἐπενδύσεις ἐπέβαλε, καὶ τὰς τραπεζιτικὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς χρηματιτιστικῆς ἀγορᾶς ἐπέβλεψε.

Συνεπής πρὸς τὰς ἀρχὰς του, ἀπὸ τὰς δόποίας ὠρμήθη, ἐδανείσθη μεγάλα ποσὰ ἀπὸ τὰς Τραπέζας καὶ τὰ διέθεσεν ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὲρ τῶν ἀνέργων. ἀφ' ἐτέρου δὲ ὑπὸ τύπον πιστώσεων πρὸς ἐκτέλεσιν δημοσίων καὶ ίδιωτικῶν ἔργων. Τὰ δάνεια ταῦτα σκέπτεται νὰ ἐπιστρέψῃ φορολογῶν τὰ μεγάλα εἰσοδήματα καὶ τὰς μεγάλας κληρονομίας. Τὰ μέτρα ταῦτα μὴ θεωρῶν ἀρκετά, ἐπέβαλεν εἰς τοὺς βιομηχάνους τὴν αὐξῆσιν τῶν ἡμερομισθίων καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ὥρῶν ἔργασίας. Ἐκ παραλλήλου συνέπηξεν ὅλας τὰς ἔργαστικὰς ἐνώσεις εἰς ἔνα γενικὸν συνδικάτον ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀντιστάθμισμα εἰς τὸ Ισχυρὸν κεφάλαιον. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα ἢ ἀνεργία πολὺ δλίγον ἐμειώθη, καθ' ὅσον αὕτη ὀφείλετο εἰς τὴν νέκρωσιν τῆς βαρείας βιομηχανίας.

Ἡ Κυβέρνησις τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν ἐπιθυμοῦσα νὰ μεταβάλῃ τό εἶδος τῆς διατροφῆς τοῦ 'Αμερικανικοῦ λαοῦ διὰ τῆς μειώσεως τῆς παραγωγῆς δημητριακῶν καὶ ἐνισχύσεως τῆς πιηνοτροφίας καὶ γαλακτοκομίας, καὶ ἐπειγομένη νὰ αὐξήσῃ τὴν τιμὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἰδρυσεν ἔνα ὀργανισμὸν συντονισμοῦ τῆς παραγωγῆς, τὸν δόποῖον ἐπροικοδότησε μὲ ἔσοδα προερχόμενα ἐκ φορολογίας μὲ τὴν δόποίαν ἐπεβάρυνε τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπεξεργασίας τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τοὺς καταναλωτὰς αὐτῶν. Ὁ 'Οργανισμὸς οὗτος ὀφείλε νὰ φροντίσῃ ὥστε καὶ ἡ παραγωγὴ νὰ περιορισθῇ καὶ αἱ ἀντιοικονομικῶς παράγουσαι, πενιχρᾶς συστάσεως γαῖαι, ν' ἀντικατασταθοῦν διὰ πλουσιωτέρων τοιούτων, αἵτινες θὰ προήρχοντο ἐκ τῆς ἀποήράνσεως ἐλωδῶν ἐκτάσεων. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου συνήφθησαν συμβάσεις μὲ τοὺς γεωργούς, οἵτινες ἐδέχθησαν νὰ μειώσουν τὴν παραγωγὴν τῶν ἔναντι ἀπὸ

ζημιώσεως ἵσης ἢ καὶ μεγαλυτέρας πρὸς τὸ κέρδος τὸ ὄποῖον θὰ ἐλάμβανον ἐὰν ἐκαλλιέργουν καὶ ἐφύτευον δλοκλήρους τὰς ἐκτάσεις τὰς δποίας μέχρι σήμερον ἐκαλλιέργουν. Ἐκ παραλλήλου ἐνηποθήκευσε τὰ ἐκ τῆς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον παραγωγῆς περισσεύματα καὶ διέταξε τὴν σφαγὴν μεγάλου μέρους χοίρων, οἵτινες εἶχον πλεονάσει καὶ τῶν δποίων ἡ τιμὴ ἥτο πράγματι γελοία. "Ἐναντι τῆς ἐναποθηκεύσεως ταύτης παρέσχε δάνεια πρὸς τοὺς γεωργούς, ἵστορα πρὸς τὴν τιμὴν τῶν ἐναποθηκευθέντων προϊόντων. Τὴν πολιτικήν ταύτην ἐσκόπει νὰ ἔξακολουθήσῃ παρέχων μεγαλυτέραν ποσότητα δανείων δταν αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων θὰ ἥσαν χαμηλαί, μικροτέραν δὲ δταν αἱ τιμαὶ θὰ ἥσαν ψηλαί. Οἱ χωρικοὶ διατηροῦν τὴν κυριότητα αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐναποθηκευμένων προϊόντων καὶ δικαιοῦνται νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν διαφορὰν τῆς τιμῆς ἥτις ἥθελεν πραγματοποιηθῆ ἐὰν κατὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων ἡ τιμὴ ἥθελεν εἶναι ἀνωτέρα. Μάλιστα διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἐσκέφθησαν νὰ συμψήφισουν τὶς χρονιές τῆς μεγάλης παραγωγῆς μὲ τὶς χρονιές τῶν μικρῶν ἐσοδειῶν. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου δὲν θὰ ὑπῆρχον ἔτη μὲ πλεονάζουσαν παραγωγὴν καὶ ἔτη μὲ ἐλλείπουσαν. Τὴν πολιτικὴν αὐτὴν θὰ ἐφήρμοζε ὁ ἐν λόγῳ δργανισμὸς διὰ τὰ μὴ ἔξαγόμενα προϊόντα, καθ' ὅσον ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐπάρκεια τῶν ἔξαγομένων προϊόντων θὰ ἔξησφαλίζετο πάντοτε διὰ τῆς μειώσεως τῆς ἔξαγωγῆς.

Ἡ ἐπιδιωκομένη μείωσις τῆς παραγωγῆς ἐπεταχύνθη συνεπείᾳ τῆς κατὰ τὸ 1934 ἐνσκηψάσης ξηρασίας, ἥτις κατέστρεψε σχεδόν δλόκληρον τὴν νέαν ἐσοδείαν, ἀπασαι δὲ αἱ κατὰ τὸ παρελθόν ἐναποθηκευθεῖσαι ποσότητες κατηναλώθησαν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος. Πρὸς τούτοις οἱ ζωοτρόφοι ἐν τῷ ὑπερβαλόντι αὐτῶν ζήλῳ, κατέστρεψαν πολὺ μεγαλύτερον ἀριθμὸν χοίρων ἡ ὅσον οἱ ἐφαρμόζοντες τὸ πρόγραμμα ἀνέμενον.

Ἐκ τῶν μέτρων τούτων καὶ ἐκ τῆς μειώσεως τῆς φορολογίας ἥτις ἐτίεζε τοὺς ἀγρότας, ἐβελτιώθη σημαντικῶς ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις αὐτῶν, παρ' ὅλην τὴν σχετικὴν ἀκρίβειαν, ἥτις ἐπῆλθεν ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν τε βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τῶν ἐργατικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἡ πολιτικὴ αὕτη τοῦ ἐλέγχου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καλλιεργούμενων ἐκτάσεων θέλει ἔξακολουθήσῃ, διότι ἡ ἐπελθοῦσσα

αύξησις τῆς τιμῆς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπειλεῖ μίαν νέαν ὑπερπαραγωγὴν μὲ δλας αὐτῆς τὰς συνεπείας.

‘Η πολιτικὴ δμως αὕτη ἐπεβάρυνε πολὺ τὸν δημόσιον προϋπολογισμὸν καὶ ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, προκειμένου νὰ συνάψῃ δάνειον, προέβη κατὰ τὸ 1934 εἰς μίαν δλως πρωτότυπον σταθεροποίησιν τοῦ δολλαρίου. Ο Νόμος διὰ τοῦ δποίου ἐνεργεῖται ἡ σταθεροποίησις αὕτη ἔξουσιοδοτεῖ τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν νὰ καθορίζῃ οὕτος τὴν σχέσιν τοῦ δολλαρίου πρὸς τὸν χρυσόν ἡ σχέσις δμως αὕτη δὲν δύναται νὰ εἴναι οὕτε ἀνωτέρα τῶν 60 ο)ο τῆς ἀρχικῆς οὕτε κατωτέρα τῶν 50 ο)ο. Ο Πρόεδρος Ρούζβελτ καθώρισε ταύτην, νομίζομεν δριστικῶς, εἰς 5!, 6 ο)ο τῆς ἀρχικῆς. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου τὸ κράτος συγκεντρώνει εἰς χεῖρας του δλόκληρον τὸ κάλυμμα τῶν τραπεζῶν, τὸ δποίον διὰ τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ νομίσματος εἶχεν ἀνέλθη ἀπὸ 4 εἰς 7 δισεκατομμύρια δολλάρια. Ἐκ τῶν προκυψάντων οὕτω τριῶν ἑκατομμυρίων κέρδους, τὰ δύο διετέθησαν διὰ τὴν προικοδότησιν ταμείου τινός, τὸ δποίον θὰ φροντίζῃ νὰ μὴ ἀνατιμηθῇ τὸ συνάλλαγμα συνεπείᾳ τῆς προβλεπομένης παλινοστήσεως τῶν κεφαλαίων. Εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ καλύμματος τῶν τραπεζῶν ἡ κυβέρνησις ἔδωσεν εἰς σύτάς ἀποδείξεις παραλαβῆς χρυσοῦ, αἱ δποῖαι θὰ χρησιμεύουν τοῦ λοιποῦ ὡς κάλυμμα τοῦ κυκλοφοροῦντος χρήματος.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Ρούζβελτ ληφθέντα μέτρα ἔτεινον καὶ εἰς μεταρρύθμισιν τοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Γνωρίζομεν δτι κατὰ τὸ 1913 εἶχον ίδρυθη 12 ‘Ομοσπονδιακαὶ τράπεζαι εἰς τὰς δποίας εἶχεν παρασχεθῆ τὸ πρόνομιον τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος. Η πολιτικὴ τῶν 12 τούτων τραπεζῶν καθωδηγεῖτο ὑπὸ κεντρικοῦ συμβουλίου. Αἱ τράπεζαι αὗται δὲν συνηλλάσσοντο ὅπ’ εύθείας μετὰ τοῦ κοινοῦ ἀλλὰ μόνον μὲ ἐκείνας τῶν τραπεζῶν τῆς περιοχῆς αὐτῶν, αἵτινες εἶχον προσχωρήση εἰς τὸ σύστημα τοῦτο. Τὸ μειονέκτημα τοῦ συστήματος τούτου ἦτο δτι ἀπηγορεύετο εἰς τὰς τραπέζας νὰ ἔχωσιν ὑποκαταστήματα, καὶ διὰ τοῦτο εἰς δλόκληρων τὴν περιοχὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἦσαν ἐγκατεσπαρμέναι ἐκατοντάδες μικραὶ τράπεζαι ὑποκείμεναι εἰς καταστροφὴν, μόλις ἥθελεν πνεύση δλίγον δυσμενῆς ἄνεμος. Εἰς δὲ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν 12 ‘Ομοσπονδιακῶν τραπεζῶν, δλίγαι

μόνον τράπεζαι είχον προσχωρήση καὶ τὸ κεντρικὸν συμβούλιον δὲν ἦδυνατο νὰ διευθύνῃ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου. "Ινα λάβῃ ὁ ἀναγνώστης μικρὰν ἰδέαν ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς πληθώρας τῶν μικρῶν τραπεζῶν, ἀφ' ἕτερου δὲ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν παραμεινασῶν ἔκτος τοῦ συστήματος τραπεζῶν, θὰ ἀναφέρωμεν ὅτι κατὰ τὸ 1931 μόνον αἱ πτωχεύσασαι τράπεζαι ἀνήρχοντο εἰς 2297, ἐκ τῶν δοποίων αἱ 517 μὲ καταθέσεις 733 ἑκατομμυρίων είχον προσχωρήση εἰς τὸ σύστημα· αἱ ἔτεραι 1780, αἱ ἔκτος τοῦ συστήματος, είχον καταθέσεις 960 ἑκατομμυρίων.

Τὸ μέτρα ταῦτα τὰ σκοποῦντα τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τραπεζικοῦ συστήματος καθώριζον 1) ὅτι αἱ τράπεζαι αἱ συνεργαζόμεναι μὲ τὰς Ὁμοσπονδιακὰς δέον νὰ ἔχουν ώς κεφάλαιον τούλαχιστον 50—200 χιλιάδες δολλάρια, ἀναλόγως τῆς περιφερείας εἰς τὴν δοποίαν ἔδρεύουν. Αἱ τράπεζαι ἀποταμιεύσεως εἶναι ύποχρεωμέναι νὰ προσχωρήσωσι εἰς τὸ σύστημα. Αἱ ἔθνικαι τράπεζαι ἀπολαμβάνουν εἰς τὰς διαφόρους πολιτείας τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ποὺ ἀπολαμβάνουν αἱ τράπεζαι τῶν πολιτειῶν, τούτεστι δικαιοῦνται νὰ ἴδρυσουν ὑποκαταστήματα ὑπό τινας περιορισμοὺς εἰς πολιτείας τινάς, ἄνευ τοιούτων εἰς ἄλλας. 2) "Οτι τὸ κεντρικὸν συμβούλιον τὸ συντονίζον τὰς ἐνεργείας τῶν 12 Ὁμοσπονδιακῶν τραπεζῶν δύναται νὰ καθορίζῃ κατὰ πόσον θὰ ὑπερβαίνουν τὰ 10 0) τοῦ κεφαλαίου ἑκάστης τραπέζης αἱ πιστώσεις ἐπὶ τίτλων, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας τοῦ δικαιωμάτος τῆς προεξιφλήσεως τίτλων εἰς τὴν Ὁμοσπονδιακὴν τράπεζαν. Αἱ τράπεζαι ἐμπορίου χωρίζονται ἀπὸ τὰς τραπέζας ἐπενδύσεων,

3) "Οτι ἴδρυεται ὁργανισμὸς ἐξ ύποχρεωτικῆς συνεισφορᾶς τῶν Τραπεζῶν πρὸς ἀσφάλισιν τῶν τραπεζικῶν καταθέσεων. Ἡ ἀσφάλισις αὕτη ἐπεκρίθη ἐκ τοῦ φόβου μήπως συνδεθῇ ἡ τύχη τῶν ἴσχυρῶν μὲ τὰς ἀσθενεῖς τραπέζας.

4) "Οτι διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ποσὸν τῶν παρεχομένων πιστώσεων ἐπέβαλεν εἰς τὰς δικαιοδιακὰς τραπέζας ν' ἀκολουθήσουν τὴν πολιτικὴν τῆς ἀγωρᾶς κρατικῶν χρεωγράφων. Συνετήθη δὲ τότε, εἰς δλας τὰς τραπέζας ἀνεξαιρέτως, ν' αὔξησουν τὰ κεφάλαιά των διὰ μετοχῶν εἰς τὰς δοποίας θὰ ἐνεγράφετο ἡ Reconstruction Finance Corporation. Αἱ τράπεζαι ἐδυστρόπησαν εἰς τὴν σύστασιν ταύτην, φοβούμεναι μήπως τε-

θοῦν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως. 'Αλλ' ὁ ὄργανισμὸς συμψηφισμοῦ ἐπέβαλε τὴν αὔξησιν τῶν κεφαλαίων εἰς τὰς τραπέζας μέλη αὐτῆς. Κατόπιν ἐπηκολούθησε νέα πτῶσις τοῦ δολλαρίου διὰ τῆς ἀγορᾶς χρυσοῦ εἰς ὑψηλά ἐπίπεδα, ἣν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, καὶ κατόπιν ἐπῆλθεν ἡ προσαναφερθεῖσα σύνδεσις τοῦ δολλαρίου μὲν τὸν χρυσόν.

Δὲν εἶναι ἔργον τῆς παρούσης μελέτης νὰ κρίνωμεν τὴνύπὸ τοῦ Ροῦζβελτ ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικήν, δεδομένου μάλιστα ὅτι οὕτε ἡ ἐπιτυχία, οὕτε ἡ ἀποτυχία ἐνδεικνύεται προγράμματος διευθυνομένης οἰκονομίας εἰς μίαν χώραν ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸν ἐπιχείρημα ύπερ ἣ κατ' αὐτῆς. 'Εὰν περιεγράψαμεν ἐνταῦθα τὴν οἰκονομίαν ταύτην, τοῦτο ἐπράξαμεν ίνα καταδείξωμεν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθούν οἱ σκοποὶ τοὺς δποίους ἐπιδιώκει ἡ μέλλουσα νὰ διευθύνῃ τὴν οἰκονομίαν κυβέρνησις. ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὸ δμμα ἄγρυπνον καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάλληλον ὄργανωσιν.

ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΤΑΣΣΟΜΕΘΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

'Η τρίτη μορφὴ Διευθυνομένης Οἰκονομίας μέλλουσα νὰ ἔξυπηρετήσῃ μίαν ὡρισμένην τάξιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη δεκτὴ καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ Κράτος σεβόμενον ἔσωτό, τοῦ δποίου δ προορισμὸς εἶναι νὰ ἴσταται ὑπεράνω τῶν τάξεων.

'Αλλὰ καὶ οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς Σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας ησαν καὶ εἶναι ἀκόμη σοβαρό τεροι, διότι αὐτὴ μοιραίως ἄγει εἰς τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθερίας, ὅχι μόνον τῶν ἀτόμων ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν ἐνώσεων, δποῖαι εἶναι ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ ἐπάγγελμα, μὲ ἀναπόφευκτον συνέπειαν τὸν πωλλαπλασιασμὸν τῶν ἔξόδων τῆς Διοικήσεως δι' ὃν ἐπιβαρύνεται ἡ παραγωγὴ καὶ ἐπομένως οἱ καταναλωταί, τὴν ἀδιαφορίαν τῶν διευθυνόντων ταύτην, τὴν σύνεπεία ταύτης ποσοτικήν καὶ ποιωτικήν μείωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὸν ἐκ πάντων τούτων κίνδυνον τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως.

'Η μεταπολεμικὴ περίοδος ἐπηρεαζθεῖσα τὰ μέγιστα ἐκ τῆς Σοσιαλιστικῆς διδασκαλίας καὶ διακρινομένη ἐκ τῆς συνεχοῦς προσπαθείας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μᾶς δίδει πλήρη τὴν ἀπόδειξιν ὅτι διὰ τῶν Σοσιαλιστικῶν θεωριῶν δὲν ἥμπορούν νὰ

λυθοῦν τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς οἰκονομίας. Διὰ τοῦτο δύναμαι νὰ προσθέσω συμπερασματικῶς, χωρὶς νὰ θεωρηθῶ δὴ
ύπερβάλλω τὰ πράγματα, δὴ ή χρεωκοπία τῆς Σοσιαλιστικῆς
θεωρίας ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τῆς μετα-
πολεμικῆς ταύτης περιόδου.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟΝ. Σήμερον ζῶμεν εἰς μίαν μετα-
βατικὴν περίοδον. ‘Ως πολὺ όρθιως παρετήρησεν δὲ Noyelle εἰς
πραγματείαν του περὶ Διευθυνομένης οἰκονομίας τὸ κύριον
χαρακτηριστικόν τῆς κλασσικῆς οἰκονομίας δὲν εἶναι ή ἀπόλυ-
τος ἐλευθερία, κατὰ τὴν δποίαν τὸ ἄτιμον κανονίζει τὴν πα-
ραγωγὴν του, τὴν ἴκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του, καθὼς καὶ
ὅλας τὰς οἰκονομικὰς πράξεις του, κατ’ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν,
ώθούμενον μόνον ἀπὸ τὸ συμφέρον του, ἀλλὰ δὲ ἀτομικιστικὸς
χαρακτήρα αὐτῆς ἀπαγορευομένης μάλιστα πάσης ἐνώσεως καὶ
παντὸς συνεταιρισμοῦ. “Οταν δὲ σὺν τῇ ἀνακαλύψει καὶ ἔξα-
πλώσει τῆς μηχανῆς ἡλλαξεν ή κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ δια-
μόρφωσις τῆς ζωῆς, ἡναγκάσθησαν πλέον τὰ Κράτη ἐξ
αὐτῆς τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων νὰ ἀναγνωρίσουν τὰς
παντὸς εἴδους ἐνώσεις καὶ συνεταιρισμοὺς καὶ νὰ τὰς κατοχυ-
ρώσουν μάλιστα καὶ εἰς τὰ ἑαυτῶν συντάγματα. Διότι ὑπάρχει
κοινωνιολογικὸς νόμος κατὰ τὸν δποῖον τὸ Κράτος δὲν ἤμπορεῖ
νὰ βαδίζῃ ἐναντίον τῶν ἀναγκῶν σιτινες ἐδημιουργήθησαν ἐν
τῇ κοινωνίᾳ ἐναντίον τῶν κοινωνικῶν κανόνων. “Οταν δὲ εἰς
τὰς ‘Ηνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἡθέλησαν νὰ ἐμποδί-
σουν τὰ τράστ, ἐστάθη ἀδύνατον, διότι πάντοτε οἱ διευθύνον-
τες αὐτὰ εὑρισκον ἔνα τρόπον δργανώσεως διὰ τοῦ δποίου
ἔφθαναν εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα χωρὶς νὰ περιπίπτουν εἰς τὰς
διατάξεις τοῦ νόμου.

‘Η σημερινὴ κοινωνία εἰς δλας αὐτῆς τὰς ἐκφάνσεις
παρουσιάζει ἔνα χαρακτήρα συλλογικὸν δὲ δποῖος πρωθῆθεν
ἀκριβῶς ἐκ τῆς ἐλευθερίας, τὴν δποίαν ἀπήλαυον τὰ ἀτομα
ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ συμφέροντος αὐτῶν, καὶ δὲ δποῖος κατακλύ-
ζει ὀλόκληρον τὴν κοινωνικὴν ζωὴν εἰς δλας αὐτῆς τὰς ἐκδη-
λώσεις. Οὕτως εἴδομεν τὴν ἀνάπτιξιν πληθύος συλλόγων πρὸς
ἐπιδίωξιν παντοιεῖδῶν σκοπῶν (θρησκευτικῶν, φιλολογικῶν,
καλλιτεχνικῶν κλπ.), τὴν σύμπηξιν τῶν ἐργατῶν, ἐπιχειρημα-
τιῶν, ἐπαγγελματειῶν εἰς συλλόγους πρὸς ἐπιδίωξιν ἐπαγ-

γελματικῶν σκοπῶν· εἴδομεν διαφόρους ἐπιχειρήσεις συνενουμένας ὑπὸ διαφόρους μορφάς ὅχι μόνον εἰς τὸ ἴδιωτικὸν πεδίον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ διεθνὲς· εἴδομεν τὰς ἀτομικὰς συμβάσεις νὰ μετατρέπονται εἰς συλλογικάς, ἀκόμη καὶ τὰ διάφορα κράτη νὰ συμπήγνυνται εἰς Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ὅχι μόνον πρὸς ἔδραῖς συνταγμένας τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπιδιώξιν ἄλλων σκοπῶν, οἷον καλλιτερεύσεως τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν, ἐπιδιώξεως ὑγιεινῆς πολιτικῆς κ.λ.π.. Καὶ ἐνῷ πρότερον τὸ Κράτος διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν συλλογικὴν ταύτην κίνησιν τώρα ὅχι μόνον τὴν ἀνέχεται καὶ τὴν ύποστηρίζει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιβάλλει.

Εἶναι φανερὸν πλέον δτι τὸ μέλλον τῶν Κρατῶν εἰς τὴν δόδον ταύτην εὑρίσκεται. 'Ο συλλογικὸς χαρακτήρος της περιέβαλεν ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς θὰ περιβάλῃ καὶ τὴν οἰκονομίαν. 'Η μέλλουσα οἰκονομία εἶναι ἡ ὑπὸ ἔλεγχον.

Κατὰ ταύτην ἡ συστηματοποίησις τῆς παραγωγῆς θὰ περιέλθῃ εἰς ἑκείνους ἐξ ὧν αὕτη προέρχεται, δηλαδὴ εἰς τοὺς παραγωγούς, καταλλήλως ὁργανουμένους εἰς ἐπαγγελματικούς ὁργανισμούς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους. 'Η κατεύθυνσις πρὸς σύμπηξιν τοῦ Σωματειακοῦ Κράτους εἶναι καταφανής.

Μετὰ τὴν παταγώδη χρεωκοπίαν τὴν ὁποίαν ἔσημείωσαν καὶ ὁ Σοσοσιαλισμὸς ἀλλὰ καὶ ὁ Καπιταλισμός, ἡ δόδος πρὸς τὸ Σωματειακὸν Κράτος δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς λύσιν ἐπιβεβλεμένην, ἀλλὰ καὶ τὴν μόνην ἀπομένουσαν.

Διὰ τοῦ Σωματειακοῦ Κράτους δὲν πρόκειται νὰ μεταβληθῇ ἡ σύνθεσις τῆς ἴδιωτικῆς οἰκονομίας. Τὸ Σωματειακὸν Κράτος κληρονομεῖ καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἑκεῖνα συστήματα πᾶν δτι ζωτικὸν εἰς αὐτὰ ὑπῆρχεν.

'Απὸ τὸ πρῶτον σύστημα παίρνει τὴν ύποχρεωτικὴν συνδικαλιστικὴν ὁργάνωσιν, τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοπειθαρχίας τῶν ἐργαζομένων πολιτῶν κατὰ τὴν ὁργάνωσιν καὶ τὴν συστηματοποίησιν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπλοῦν ἔλεγχον ποὺ εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα.

'Αλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν θὰ σεβασθῇ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐργαζομένων πολιτῶν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἴδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ἴδιοκτησίας, ἀκριβῶς διότι τὸ Σωματειακὸν Κράτος δέχεται δτι αὕτη συμπληρώνει τὴν ἀνθρωπίνην πρωστικότητα.

Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου παρέχονται ὅλαι αἱ ἀνθρω-

πίνως δυναταὶ ἐγγυήσεις διὰ νὰ μὴ ἀναφανῇ πλέον τὸ παράλογον, παράδοξον ἀλλὰ συγχρόνως καὶ σκληρὸν φαινόμενον τῆς βαθείας πενίας ἐν τῷ μέσῳ ἀφθόνου καὶ πλουσίας παραγωγῆς.

Πρὸς μίαν τοιαύτην οἰκονομίαν βαδίζει μοιραίως καὶ ἡ Ἐλλάς. Ἡ ὁργάνωσις τῆς ὑπὸ ἔλεγχον οἰκονομίας θὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἑλληνικῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Ἡ ὁργάνωσις θὰ γίνῃ βαθμηδὸν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν τὰς λεπτομερείας. Ἡ Ἐλλάς εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν πρωτοπόρων κρατῶν εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν αὐτὴν τοῦ κράτους· ἡ δὲ μέλλουσσα νὰ δογανωθῇ οἰκονομίᾳ θ' ἀποτελέσῃ γόνιμον πεδίον μελέτης διὰ πάντα ἐπιστήμονα τοῦ κλάδου αὐτοῦ.

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΠΑΛΗΣ
ΟΙΚΟΝ & ΕΜΠΡΟΣΗΣ ΣΤΗΝΗΣ

BIBLIOGRAPHY

ΑΝΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

